The Greek Review of Social Research

Vol 18 (1973)

18

Σκοποί της ανώτατης παιδείας εις την σύγχρονον κοινωνίαν

Στέφανος Μαργαρίτης

doi: [10.12681/grsr.287](https://doi.org/10.12681/grsr.287)

Copyright © 1973, Στέφανος Μαργαρίτης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Μαργαρίτης Σ. (1973). Σκοποί της ανώτατης παιδείας εις την σύγχρονον κοινωνίαν. *The Greek Review of Social Research*, 18, 218–223. <https://doi.org/10.12681/grsr.287>

σκοποί τῆς ἀνωτάτης παιδείας εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν

ὑπὸ

Στεφάνου Μαργαρίτη

Καθηγητοῦ Ἑκπαιδευτικῆς Φιλοσοφίας
Western Washington State College, USA
Ἑπιστημονικοῦ Συνεργάτου τοῦ ΕΚΚΕ

Προκειμένου νὰ ἐξετάσω τοὺς σκοποὺς τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας εἰς τὴν σύγχρονον τεχνολογικὴν περίοδον τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ ἀνθρωπότης, δὲν φιλοδοξῶ καὶ δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξαντλήσω τὸ θέμα τοῦτο, παρὰ μόνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἰδανικοῦ ἢ τοῦ σκοποῦ ποὺ συσχετίζεται μὲ τὴν ἐξυπηρετήσιν τῆς κοινωνίας καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντας κινδύνους διὰ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἰδέας ἢ ἀξίας.

Γενικῶς, οἱ σκοποὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν νέαν κοινωνίαν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθοῦν πλήρως ἂν βασισθοῦν εἰς τὰς κοινὰς ἀντιλήψεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἡ πίστις εἰς τὴν ἐκδοχὴν ὅτι κάθε ἀνθρώπος πρέπει νὰ τύχῃ εὐκαιριῶν ἵνα κατακτήσῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως τὸν ὅποιον αἱ δυνάμεις του καὶ τὸ προσωπικόν του ἐνδιαφέρουν τοῦ ἐπιτρέπουν,¹ αὐξάνει μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Εἶναι δὲ ἐπόμενον ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας νὰ αὐξάνῃ ἀναλόγως πρὸς τὰς εὐκαιρίας τὰς ὁποίας ἡ ἰδία παρέχει εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, ἰδιαιτέρως.

Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διατήρησις οἰασθῆποτε τεχνοκρατικῆς δημοκρατίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μέσων τὰ ὁποία τὸ Κράτος δύναται νὰ παράσχῃ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τῶν ἱκανότητων ὅλων τῶν πολιτῶν, μηδενὸς ἐξαιρουμένου. Ὅλοι μας γνωρίζομεν ὅτι τὰ ταλέντα καὶ αἱ ἱκανότητες τῶν ἀνθρώπων εἰς ὅλον τὸν κόσμον παραμένουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεκμετάλλευστα καὶ ἀκαλλιέργητα, γεγονὸς διὰ τὸ ὅποιον ὑπεύθυνα εἶναι κυρίως τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τὰ ὁποία δὲν ἐννοοῦν νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς νέας ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς. Αἱ ἀνάγκαι τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἶναι δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθοῦν μόνον μέσφ ἐκπαιδευτικῶν σχημάτων, βασιζομένων εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς τελικοὺς σκοποὺς αὐτῆς.

Οἱ σκοποὶ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας ἀλλάζουν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, καὶ τοῦτο φυσικὰ δεφίλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας μεταβάλλονται.

Πρόσφατοι οἰκονομικαὶ μελέται ἀπέδειξαν ὅτι ἐπενδύσεις κεφαλαίων εἰς τομεῖς, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν καὶ τὴν ὑγείαν, ἀποδίδουν συνήθως μεγαλύτερα κέρδη ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐπενδύσεις κεφαλαίων εἰς μηχανικά καὶ ὀλικά προϊόντα.² Δὲν ἔχει σημασίαν ὁ βαθμὸς τοῦ ὕψους εἰς τὸν ὅποιον φθάνει ἡ κοινωνία. Ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν ἑνὸς τελικοῦ σκοποῦ.³

1. Henderson, Algo, *Policies and Practices in Higher Education*, New York: Harper and Brothers, 1960, p. 61.

2. Havighurst, Robert J., *American Higher Education in the 1960's*, Columbus, Ohio: Ohio State University Press, 1960, p. 50.

3. Ibid., pp. 53-55.

Ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία πρέπει νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τὰς λεπτοτέρας καὶ πλέον τρυφεράς πλευράς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὕτως ὥστε νὰ αὐξήσῃ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιτύχῃ μίαν εὐχάριστον ζωὴν. Πρέπει νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐξέλιξιν ὀρισμένων ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἀνωτέρων ἐπιπέδων ὑπάρξεως.

Ἐκπαιδευτικοὶ καὶ σχολιασταί, ἔχοντες πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ θέματος, ἔχουν ὁμιλήσει κατὰ καιροὺς περὶ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας καὶ ἔχουν ἀποφανθῇ ὅτι οἱ σκοποὶ τῆς εἶναι οἱ ἑξῆς:¹

1. Νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὀνείρων τοῦ ἀτόμου. Εἰς ὅλους τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν καὶ ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναποκριθῶν πλῆρως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς, πρέπει νὰ δίδεται ἡ εὐκαιρία. Τοιοῦτο-τρόπως, θὰ δυνηθῶν νὰ ὀριμάνουν πνευματικῶς, καλίσθητικῶς, κοινωνικῶς, ἐπαγγελματικῶς καὶ ἠθικῶς.

2. Νὰ διατηρήσῃ τὴν κληρονομίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς δι' ἐπιπροσθέτων τομέων γνώσεως προκυπτόντων ἀπὸ τὰς συγχρόνους ἐξελίξεις. Πρόσφατοι ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνολογικαὶ ἐπιτεύξεις ἔχουν καταστήσει ἀναγκαίαν τὴν εἰσαγωγὴν πολλῶν πρακτικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ἐπιστημῶν.

3. Νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς μορφώσεως, διὰ τῆς διευρύνσεως τῶν ὁρίων τῆς γνώσεως, μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ τὴν εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν βιβλιοθηκῶν καὶ ἐργαστηρίων.

4. Νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνίας, μὲ τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι τὰ ἰδρύματα τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας πρέπει νὰ λάβουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς γνώσεως ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς αἰθούσης εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καθιερῶνται πανεπιστημίων ἔχουν ἀναλάβει νὰ συνεργασθῶν καὶ νὰ παράσχουν συμβουλὰς διὰ τὴν ἐπίλυσιν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πλέον σοβαρὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἔχουν ἀντιμετωπίσει προσφάτως τὰ πανεπιστήμια διαφόρων χωρῶν εἶναι πῶς νὰ ἀποδεσμευθῶν ἀπὸ τὰς ἀνασχετικὰς ἐπιδράσεις τοῦ παρελθόντος διὰ νὰ δυνηθῶν νὰ ἀναποκριθῶν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, μετὰ διαριτικότητος, συνέσεως, θάρρους καὶ ἰδιαίτερως πολιτικῆς ἱκανότητος.²

Τὰ ἰδρύματα τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως, διὰ νὰ λειτουργήσων κανονικῶς καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχων τοὺς ὧς ἄνω ἀντικειμενικοὺς τῶν σκοποῦς, καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἀναπτύξων κανονικὰ καὶ ἁρμονικὰ

προγράμματα³—ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν λαμπρῶν καὶ ἱκανῶν καθηγητῶν καὶ ἐρευνητῶν—νὰ προσελκύσων ἐνθουσιώδεις καὶ ἱκανοὺς φοιτητὰς⁴ καὶ νὰ δημιουργήσων ἓνα ἐξαιρετικὸν περιβάλλον μαθήσεως.⁵ Τότε μόνον θὰ δυνηθῇ τὸ Πανεπιστήμιον νὰ καταστή ἁντάξιον τῆς θέσεως ἡ ὅποια τοῦ ἀνήκει ἐντὸς τῆς συγχρόνου κοινωνίας.⁷

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας οἱ φοιτηταὶ θὰ δυνηθῶν:

1. Νὰ ἐξευγενίσων τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τῶν, στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην συναδέλφωσιν καὶ τὴν ἐπίτευξιν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ζωῆς.⁸

2. Νὰ ἀποκτήσων ὀρθὴν ἀντίληψιν ζωῆς, κατανοοῦντες ταυτοχρόνως τὰ δικαιώματά τῶν ἀλλὰ καὶ τὰς εὐθύνas τὰς ὁποίας θὰ ἐπωμισθῶν καὶ διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, καὶ διὰ τοὺς συγχρόνους τῶν, καὶ διὰ τὰς γενεὰς τοῦ μέλλοντος.⁹

3. Νὰ ἀποκτήσων τὰς εἰδικὰς γνώσεις καὶ νὰ ἀναπτύξων τὰς ἐπιδεξιότητας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ζωὴν.¹⁰

4. Νὰ φθάσων εἰς τὸ ἐπίπεδον ὑπεροχῆς τὸ ὅποιον αἱ ἀτομικαὶ δυνάμεις καὶ αἱ ὑπάρχουσαι συνθήκαι ἐπιτρέπουν.¹¹

Ὁ ρόλος τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας

Διὰ πρώτην φοράν, εἰς τὴν μακρὰν τῶν ἱστορίαν, τὰ πανεπιστήμια τῶν κρατῶν τῆς γῆς ἔχουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἐτῶν δεχθῇ τὰς πιέσεις θεραστῶν προβλημάτων τῆς κοινωνίας καὶ ἔχουν ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν.

Τὸ Πανεπιστήμιον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰς ἄνευ προηγουμένου μεταβολὰς καὶ τὰς κοινωνικὰς κρίσεις, ἐσωτερικὰς ἀλλὰ καὶ διεθνεῖς. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπιδείξῃ ἀδιαφορίαν ἐναντι τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνίας.

3. Educational Policies Commission, *op. cit.*, pp. 43-62.

4. Whitehead, Alfred N., *The Aims of Education, and Other Essays*, New York: The Macmillan Co., 1929, pp. 145-146.

5. Clapp, Margaret (Ed.), *The Modern University*, Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1950, p. 98.

6. Carmichael, Oliver, *Education and International Understanding*, Occasional Paper No. 53, Honolulu, Hawaii: University of Hawaii, 1950, p. 6.

7. Ortega Y Gasset, Jose, *Mission of the University*, 1960 Spanish Edition, Madrid: Revista de Occidente, S. A., 1960, p. 17.

8. Tead, Ordway, *College Teaching and College Learning*, New Haven: Yale University Press, 1949, p. 50.

9. Educational Policies Commission, *op. cit.*, pp. 43-62.

10. US Committee on Government and Higher Education, *The Efficiency of Freedom*, Committee Report, Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1959, p. 2.

11. Rockefeller Panel Reports, *Prospect for America*, Garden City, N.Y.: Doubleday and Company, Inc., 1961, pp. 355-357.

1. Educational Policies Commission, *Higher Education in a Decade of Decision*, Washington, D.C.: NEA & AASCA, 1957, pp. 6-10.

2. Pullias, Earl V., *A Search for Understanding*, Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown Co. Publishers, 1965, p. 18.

Ἐνθὺ τὰ εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια ἔχουν κατὰ παράδοσιν ἐπιδιώξει νὰ προσφέρουν νέας κατευθύνσεις διὰ τοῦ ἔργου λογίων ἐρευνητῶν, τὰ ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια ἀποτελοῦν ἐξέχοντα παραδείγματα ἀμέσου καὶ εὐθείας ἀναμείξεως εἰς τὰ ζητήματα τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία τῆς Ἀμερικῆς ἔχει ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν μιᾶς ἐξελιτσομένης, δυναμικῆς καὶ δημοκρατικῆς κοινωνίας· διὰ νὰ δικαιολογήσῃ δὲ τὴν ὑπαρξίν της, ὀφείλει νὰ προσπαθῇ καὶ ἐνεργῶς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς βασικὰς ἀνάγκας τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς.

Τὰ ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια ἔχουν διαδραματίσει ἓνα πλεόν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας, ἀναλαμβάνοντα τὴν ἐπαγγελματικὴν διαπαιδαγώγησιν, τὸσον ἀναγκαιὴν διὰ τοὺς ἡγέτας ἀναπτυσσομένους ἔθνων, καὶ συμβάλλοντα εἰς τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας· διὰ τῆς παροχῆς ἐιδικοτήτων αἰτίνας ἀπαίτουται παρὰ τῆς τεχνολογικῆς μας ἐποχῆς.¹

Ἐν τούτοις, εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὸσον τὰ ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια ὅσον καὶ Πανεπιστήμια ἄλλων βιομηχανικῶς προηγμένων κρατῶν ἔχουν ὑπερβῇ τὰς νομίμους ἢ ἀναμενόμενας εὐθύνas τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας καὶ ἔχουν ἐπωμισθῇ καθήκοντα τῶν ὁποίων τὴν ἐκπλήρωσιν οὔτε ἡ ἱκανότης τῶν ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ ἀρμοδιότης τῶν ἐπιτρέπει.

Ὅμιλόν περὶ τῆς διχοτομήσεως τῆς ἀποστολῆς τῶν Πανεπιστημίων, δηλαδὴ περὶ τοῦ ρόλου ἀποσπάσεως ἢ οὐδετερότητος αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ρόλον ἀναμείξεως εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον καὶ ἐξυπηρέτησεως, ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, Levi, εἶπε:

Τὸ Πανεπιστήμιον τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει νὰ γίνῃ «ἐν δι' ὅλῳ» καὶ συγχρόνως νὰ εἶναι πολλὰ διαφορετικὰ πράγματα, συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας διαφόρων ἀνθρώπων, εἶναι ἀπατηλὸν ἢ ἀνόητον, ἢ καὶ τὰ δύο μαζί.²

Ὁ Robert Hutchins ὁ ὁποῖος ἐπίσης ὑπηρέτησεν ἐπὶ σειρὰν ἑτῶν ὡς πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου καὶ ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς ὑπέρμαχος συγχρόνων ἐκπολιτιστικῶν ἀντιλήψεων ὁμίλησε μετὰ ἀνυσίας ἐπὶ τοῦ ἰδίου προβλήματος. Ὁ Hutchins, ἀφού παρηκολούθησε καὶ παρετήρησε τὴν ὑπερβολικὴν συμμετοχὴν τῶν Πανεπιστημίων εἰς τὰ προβλήματα καὶ τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τῆς κοινωνίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ἣ ὁποία ἠκολούθησε τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ἐπέστη ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον ἔχει μεταβληθῇ εἰς κρατικὴν βιομηχανίαν, καὶ ὑπέβαλε τὰ ἀκόλουθα ἐρωτήματα:

«Πρέπει τὸ Πανεπιστήμιον νὰ καταστῇ ὁ ὑπηρέτης ἢ ὁ ἐπικριτὴς τῆς κοινωνίας; Ἐξαρτῶμενον ἢ ἀνεξάρτητον; Ὁ καθρέπτης ἢ ὁ φάρος;... Εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξὶς μιᾶς πνευματικῆς κοινότητος εἰς ἐποχὴν εἰδικεύσεων; Δύνανται ὅλα αὐτὰ αἱ φαινομενικῶς ἀντίθετοι ἀπόψεις νὰ συνυπάρξουν κατὰ τρόπον ἐπιτυχῇ εἰς τὸ ἴδιον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα;»³

Ὁ Hutchins ἀπεγοητεύθῃ ὅταν εἶδε τὸν βασικὸν ρόλον τοῦ Πανεπιστημίου καθὼς καὶ τὴν πατροπαράδοτον ἀποστολὴν του νὰ ἐξαφανίζονται βαθμηδὸν ἐν ὅσῳ κυβερνητικαὶ ὑπηρεσίαι διέθετον ἐπιπρόσθετα κεφάλαια δι' ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας. Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀμερικῆς ἀνέμενε ὅπως τὸ Πανεπιστήμιον ἐκτελέσῃ ὠρισμένας ἀποστολάς τὰς ὁποίας εἶχον ἀναλάβει αἱ κυβερνητικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ τὴν ὁποίαν τὰ ἀποτελέσματα ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅταν ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς καθηγητῶν ἐγκατέλειψε τὴν διδασκαλίαν διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐρευναν, ἦτο ἐπόμενον οἱ φοιτηταὶ νὰ θορυβηθοῦν καὶ νὰ προκαλέσουν ταραχάς.

Ὁ Robert Goheen, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πρίνστον, ἐδήλωσε:

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐπὶ τοῦ παρόντος κατορθώσει νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τῆς σελήνης, ἐν τούτοις, παρ' ὅλας τὰς ἀξιοθαυμάστους τεχνολογικάς ἐπιτυχίας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἐξακολουθεῖ νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τῆς γῆς μετ' ἀβεβαιότητος καὶ μάλιστα εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις μετὰ φόβου.⁴

Σχολιάζων τὴν κυρίαν ἀποστολὴν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας ὁ Goheen διαβεβαίωσεν ὅτι τὸ κύριον ἔργον τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐρευνητοῦ εἶναι νὰ διδῇ κατευθύνσεις. Εἶναι ὅπως ὁ πλοίαρχος ὁ ὁποῖος δὲν ὀδηγεῖ τὸ τιμόνι τοῦ πλοίου ὁ ἴδιος, ἀλλὰ προσδιορίζει τοὺς ὑπολογισμοὺς διὰ τὴν ὅλην πορείαν τοῦ ταξιδίου.⁵

Μεγάλῃ ἐμπιστοσύνῃ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Πανεπιστημίων ἐπιλύσεως ὅλων τῶν ἀμέσων προβλημάτων τοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν κατάρρευσιν καὶ τὴν παρακμὴν τῶν.

Τὰ Πανεπιστήμια οὐδέποτε πρέπει νὰ παρεκκλίνουν τοῦ κεντρικοῦ τῶν σκοποῦ, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν πνευματικῶν ἐπιτευγμάτων. Ἀνάμειξις εἰς ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς τὴν ἄμεσον ἐξυπηρέτησιν καὶ ἐπίλυσιν κοινωνικῶν προβλημάτων πρέπει νὰ εἶναι προαιρετικὴ καὶ οὐχὶ ὑποχρεωτικὴ.

1. Brubacher, John, and Rudy, W., *Higher Education in Transition*, New York: Harper and Brothers, 1958, pp. 373-390.

2. Levi, Edward H., *Point of View*, Chicago: The University of Chicago Press, 1969, p. 12.

3. Hutchins, Robert M., *The Learning Society*, New York: Frederick A. Praeger, Publishers, 1968, p. 1.

4. Goheen, Robert F., *The Human Nature of a University*, Princeton: Princeton University Press, 1969, p. 24.

5. *Ibid.*, p. 27.

Τὸ κύριον πρόβλημα τὸ ὁποῖον τὰ περισσότερα πανεπιστήμια τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν ἀντιμετωπίζουν κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν εἶναι ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλλουν διὰ νὰ παραμείνουν οὐδέτερα παρ' ὅλας τὰς συγχρόνους τεραστίας πιέσεις. Ἐν τούτοις, πολλοὶ ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπίλυσιν σοβαρῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Εἶναι ὀρθὸν ὅπως τὰ Πανεπιστήμια διὰ τῶν μελῶν αὐτῶν ἀναλαμβάνουν μόνον ἐκείνας τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἐκπληρώσουν, ἀνευ ἀπωλείας τῆς ἀκεραιότητός των.

Εἰς κάθε νέαν προσπάθειαν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἱδρυμάτων τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ μεταβάλλῃ τὰ βασικὰ προγράμματα τοῦ ὥς πρὸς τὴν προτεραιότητά καὶ νὰ ἀναμετρᾷ τὰς δυνάμεις τοῦ. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι δίκαιον ἀλλὰ οὔτε καὶ ὀρθὸν νὰ ἀπαιτῇ κανεῖς ὁμοιομορφίαν προγραμμάτων μεταξὺ τῶν διαφόρων Πανεπιστημίων. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἐκτεταμένα προγράμματα τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς τὴν ἄμεσον ἐξυπηρέτησιν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας, ἄλλα παρεκκλίνουσιν ἐλάχιστα ἢ καὶ καθόλου ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸν προσανατολισμὸν τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ὑπάρχουν πολλοὶ εἰδικοί οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν γνώμην ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν πρακτικῶν γνώσεων εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ ἔξω ἢ χωριστὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. Συνιστοῦν δὲ περαιτέρω ὅτι προγράμματα τοιαύτης φύσεως πρέπει νὰ ἐνθαρρύνωνται.

Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1960-1970, ἐν τῇ προσπάθειά της ὅπως διατηρήσῃ τὸν ἀκεραιότητά της Ἀνωτάτης Παιδείας ἀναποκρινομένης ταυτοχρόνως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τεχνολογικῶν γνώσεων, ἡ Ἀγγλία καθιέρωσε κατὰ κάποιον τρόπον τὸ «διπλοῦν» πρόγραμμα. Εἰς τὸ βασικὸν πρόγραμμα ὀρισμένων Πανεπιστημίων, οἱ ὀργανοὶ ἔχουν προσθέσει τὸ λαϊκὸν τμήμα ἢ τὸ ἐπαγγελματικόν, ἐπιφορτισθὲν μὲ τὴν εἰδικὴν ἀποστολὴν τῆς ἀναποκρίσεως εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ πράξις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ὑλοποίησις μιᾶς μεγαλεπιβόλου ιδέας, ἡ ἐπιτυχία της θὰ παραμείνῃ ἄγνωστος διὰ πολλὰ ἀκόμη ἔτη.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀμερικανικὸν πείραμα, ἡ προσπάθεια τῆς Ἀγγλίας εἶναι πιθανὸν νὰ ἀποτύχῃ. Οἱ Ἀγγλοὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἱκανοποιηθῶν ἐπὶ μακρὸν ἐὰν ἡ ἰδία θέσις καὶ τὸ ἴδιον γόητρον ποῦ ἀπολαμβάνουν τὰ Πανεπιστήμια δὲν ἀποδοθῶν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ «νόθα», οὕτως εἶπεν, ἀδελφὰ ἱδρύματα. Ὑπάρχει μεγάλῃ πιθανότης νὰ ἐκφυλισθοῦν κατὰ τινα τρόπον καὶ τελικῶς νὰ ἐξαφανισθοῦν. Τὰ ἀμερικανικὰ Land-Grant πανεπιστήμια, τὰ ὁποῖα ἱδρῦθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ὡς εἰδικὰ ἱδρύματα προωρισμένα νὰ ἀναποκριθοῦν εἰς ὀρισμένους ἀνάγκας τῆς τότε ἀμερικανικῆς ζωῆς, εἰς χρονικὸν διάστημα ὀλιγώτερον τῆς μιᾶς ἑκατονταε-

τηρίδος, μηδενὸς σχεδὸν ἐξαιρουμένου, ἐπεξέτειναν τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ προγράμματα των καὶ ἐξελίχθησαν εἰς κανονικὰ πανεπιστήμια. Καὶ κατὰ μίαν περιέργον καὶ ἀπροσδόκητον ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, ὅλα τὰ πανεπιστήμια σημερινῶν ἔχουν κατὰ κάποιον βαθμὸν ἀναλάβει τὴν ἐκτέλεσιν προγραμμάτων τὰ ὁποῖα εἶναι ξένα πρὸς τὸν πατροπαράδοτον ρόλον τῶν πανεπιστημίων.

Τὰ πανεπιστήμια, εἰς κατάστασιν συγχύσεως, ὅταν κίνδυνοι ἐναντίον τῶν ἀνθρωπιστικῶν ιδεῶν ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν ὀρίζοντα, ἀπεφασίσαν νὰ ἀλλάξουν κατεύθυνσιν καὶ προσεπάθησαν νὰ ἐφεύρουν σχήματα πρὸς διάσωσιν τῶν ιδεωδῶν ἐκείνων.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναφέρω περιλήπτικὸς μόνον δύο μεταξὺ διαφόρων παρομοίων σχημάτων τὰ ὁποῖα γνωρίζω ἐκ τοῦ πλησίον. Τὸ Fairhaven College εἶναι τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν δορυφόρων σχολῶν τοῦ Western Washington, τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἱδρυμα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετᾷ. Ἡ δημιουργία τοῦ προήλθεν ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐκλείψουν τὰ σφάλματα τὰ ὁποῖα διαιωνίζονται εἰς μεγάλα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, καὶ ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς ἐλπίδος διατηρήσεως μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἀτμοσφαιράς, καταλλήλου διὰ καινοτομίας μὲ τὴν ὑπεύθυνον συμμετοχὴν τῶν μελῶν τοῦ ἱδρύματος.

Ἐχεῖ δὲ ὁργανωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ προσφέρῃ ἐκπολιτιστικὴν μόρφωσιν εἰς ἓνα ἀριθμὸν ἐξακοσίων περίπου φοιτητῶν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπωφελεῖται ἐκ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτει τὸ εὐρύτερον ἱδρυμα, τὸ Πανεπιστήμιον. Ἀναμένεται δὲ ὅπως δοθῇ εἰς τοὺς φοιτητὰς ἡ εὐκαιρία νὰ συμμετέσχουν εἰς τὴν ὀργανωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων καὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς εὐκαιρίας ὥστε νὰ συνδυάσουν τὴν μάθησιν μὲ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ σχέσις μεταξὺ καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν εἶναι λίαν στενὴ, δεδομένου ὅτι οὗτοι ἐργάζονται ἀπὸ κοινὸς εἰς τὴν διοικητικὴν ὀργανωσιν τῆς Σχολῆς καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Πανεπιστημίου. Παρ' ὅλον ὅτι τὸ College εἶναι νέον (ἀριθμεῖ μόλις τέσσαρα ἔτη) καὶ διέρχεται τὴν περίοδον ὀργανωτικῶν δυσκολιῶν, αἱ ἀρχικαὶ διαπιστώσεις περὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας του παρέχουσιν πολλὰς ἐλπίδας.

Ἐν ἄλλον παρόμοιον ἱδρυμα εἶναι ἐπίσης τὸ Huxley College. Τὸ πρόγραμμά του ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἐπίλυσιν ὀρισμένων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὰ ὁποῖα ἐξετάει ἀπὸ φυσικῆς, βιολογικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Εἰδικότερον, τὸ Huxley College προτίθεται νὰ ἀναλάβῃ τρεῖς κυρίας ἀποστολάς:

1. Νὰ βοηθήσῃ ἐνδιαφερομένους φοιτητὰς νὰ ἀποκτήσουν τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις διὰ νὰ δύνανται νὰ ἀσχολοῦνται ὑπεύθυνος μὲ ζητήματα τοῦ περιβάλλοντος.

2. Νὰ μελετήσῃ τὴν ἐξεύρεσιν λύσεων αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ τῆς κοινωνίας, καὶ νὰ προσδιορίσῃ τρόπους ζωῆς τοὺς ὁποίους ἡ κοινωνία ἐπιδιώκει νὰ πραγματοποιήσῃ.

3. Νὰ προσφέρῃ γνώσεις ἀναγκαῖας διὰ τὰ ἐπαγγελματικά σχέδια τοῦ φοιτητοῦ.

Εἰς τοιοῦτον περιβάλλον μαθήσεως, καθίσταται δυνατόν αἱ ιδεαὶ αἰτίνες συζητοῦνται εἰς τὰς σχολικὰς αἰθούσας νὰ μεταφέρονται καὶ νὰ ἐφαρμόζονται εἰς ὁρισμένους τομεῖς καὶ ὁρισμένας καταστάσεις τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ Fairhaven College, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ ἡ ἐπαφὴ μεταξύ καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν εἶναι πολὺ στενὴ.

ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις

Θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν φιλοσοφίαν ἢ ὁποία κατευθύνει τὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ βασικὰ ἰδανικὰ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ἐν γένει ἑλληνικὴν ἄποψιν ζωῆς.

Ἡ Ἑλλάς ὁδηγεῖται πρὸς μίαν πνευματικὴν κατεύθυνσιν ἢ ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μία σύνθεσις τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν παραδόσεων τῆς φυλῆς μετὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἡ ἑλληνικὴ συνείδησις ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς παλαιὰς ἀρετὰς ἐν μέσῳ κατεδαφισμένων νῶν καὶ ἐρείπων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Περισσότερον ἀπὸ ὅ,τιδῆποτε ἄλλο, εἰς τὰς καρδιάς ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐπεκράτει ἡ συναισθησις ὅτι τὰ ἐνδοξα ἀλλὰ λησμονημένα ἰδανικὰ ἐπρεπε νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὴν ζωὴν. Ἐλευθερία δι' ὅλους τοὺς Ἑλλήνας κατέστη τὸ σπουδαιότερον ἰδανικόν, καὶ αἱ ἀξίαι τὰς ὁποίας ἐξετίμων εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἦσαν ἡ σωφροσύνη, ἡ μετριοπάθεια ἢ τὸ μέτρον («πᾶν μέτρον ἄριστον»)¹. Πατριωτισμός, ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἀνάπτυξις τοῦ ἡθικοῦ χαρακτιρος, πολιτικὴ ἀρετὴ, ἡ ἔννοια τῆς ἁρμονίας τῆς ψυχῆς καθὼς καὶ ἄλλα κλασσικὰ ἰδανικὰ ἐπρεπε καὶ πάλιν νὰ ἀποτελέσουν τὰς κατευθυντήριους δυνάμεις τῆς νέας ἑλληνικῆς κοινωνίας.²

Τὸ ἀναγεννηθὲν Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἐπόμενον νὰ θεωρηθῇ ὄχι μόνον ὡς τὸ κέντρον πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἐπίσης ὡς ἐθνικὸν ἐργαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος ἐπρόκειτο νὰ ἀναστηθῇ.³

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πιστεύει ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νέας

Ἑλλάδος, καὶ ἐπομένως ἔχει πλήρως δικαιολογήσει τὴν ὑπαρξίν του.⁴

Τὸ Πανεπιστήμιον, μὲ τὸν κλασσικὸν του ἐκπολιτιστικὸν προσανατολισμόν, προσφέρει ἐκπαίδευσιν ὄχι εἰς ὅλους τοὺς νέους οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀυξήσουν τὰς γνώσεις των, ἀλλὰ μόνον εἰς περιορισμένον ἀριθμὸν σπουδαστῶν. Τοιοῦτοτρόπος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ρόλος τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας ἦτο τελείως διάφορος ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐθέσπισαν αἱ προοδευτικαὶ δημοκρατίαι τῆς Δύσεως, καὶ ἰδιαίτερός αἱ Ἰνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ ὁρος «ὑπηρεσία» περιρίσθη εἰς τὴν σημασίαν ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι δυνατόν νὰ ἐξυπηρετηθῇ διὰ τῆς πλήρους προπαρασκευῆς ἐνὸς ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἀποφοίτων. Ἐν τούτοις αἱ περισσότεραι τὸν θετικὸν ἐπιστημῶν δὲν ἔχουν συμπεριληφθῇ εἰς τὰ προγράμματα τοῦ Πανεπιστημίου.⁵ Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὡς ἄνω φιλοσοφίας, συμφῶνως πρὸς τὰς ἀπόψεις ἐκεῖνων οἵτινες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ προγράμματος τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, προϋποθέτει ἀπαραίτητον ἀλλαγὴν, ἰδιαίτερός δὲ εἰς τὸν τομέα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν.⁶

Ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε ἐστερήθη τῶν ἀναγκαίων πνευματικῶν πηγῶν, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιούμεναι καταλλήλως δύνανται νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν νέων δοκιμασιῶν, ὅπως ὥστε τὰ ἰδρύματα τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας νὰ ἀνταποκριθῶν ἱκανοποιητικῶς εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους ἐξ ὅς ἐξαρτῶνται. Κάθε συντηρητικὴ στάσις ἢ δόλωσις ὅτι ὅλα ἔχουν καλῶς εἰς τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀλλαγῶν ἢ μεταβολῶν, ἀποδεικνύει στενότητα προοπτικῆς, ἂν ὄχι ἄρνησιν ἀντιμετωπίσεως θεμάτων καὶ προβλημάτων, καὶ συμμετοχῆς εἰς ἔργον ἀναπτύξεως τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ατόμου. Ἀνευ τοιαύτης βοηθείας τὸ Κράτος εἶναι ἀδύνατον νὰ προοδεύσῃ. Ἐξ ἄλλου, ὑπερβολικὸς ἐνθουσιασμός πρὸς υἱοθέτησιν νέων ἰδεῶν ἢ συστάσεων διὰ τὴν ἐκρίξιν αἰδίων αἰτίνων ἀντεστάθησαν εἰς τὸν χρόνον, εἶναι ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος καὶ πιθανὸν νὰ δόρῃσῃ εἰς χαῶδεις καταστάσεις.

Ἐπομένως, ἡ πραγματοποίησις προγραμμάτων εἰς τὸν τομέα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, αἰτίνες ἔχουν συναντησθῇ μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κρατῶν, πρέπει νὰ μὴ συντελέσῃ εἰς παρέκκλισιν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ τῆς βασικῆς του ἀποστολῆς, τῆς ἀνθρωπιστικῆς του ἀποστολῆς. Ἀντιθέτως, τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ πλουτίσῃ τὴν κληρονομίαν του διὰ τῆς παροχῆς εὐκαιριῶν μαθήσεως εἰς φοιτητὰς προερχομένους ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων τῆς κοινωνίας.

4. Personal interviews with educational authorities.

5. *Ibid.*

1. Hamilton, Edith, *The Echo of Greece*, New York: W. W. Norton and Company, Inc., 1957, pp. 21-22.

2. Greece, the National and Capodistrian University of Athens, *Bulletin*, 1961-62, Athens: C. Christian, 1961, pp. 6-9.

3. *Ibid.*, p. 8.

6. Greece, Ministry of Coordination, Mediterranean Regional Project, Greek Report Vol. 1, «The Demand of Skilled Personnel in Relation to Economic Development», Athens: The Ministry, 1962, p. 114.

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀναλάβει μίαν ἀξιοθαύμαστον καὶ ἀξίεπαινον ἀποστολήν. Ἐχει ἀποφασίσει νὰ ἐκσυγχρονίσῃ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς της, καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἐπωφεληθῇ εὐκαιριῶν οὕτως ὥστε νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι θὰ βοηθήσουν τὸν ἑλληνικὸν λαὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἐπίπεδα ζωῆς τῶν ἄλλων ἐξελιγμένων λαῶν τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν τὸ Πανεπιστήμιον ἀντιμετωπίζει μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας προκλήσεις, ἀλλὰ καὶ εὐκαιρίας, ὅπως ἀσκήσῃ τὸ ἔργον τῆς «ὕπηρεσίας» πρὸς τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει.

συμπέρασμα

Προσεπάθησα νὰ παρουσιάσω ἓνα πρόβλημα, ἓνα πρόβλημα σοβαρὸν. Ἀπάντησιν ἱκανοποιητικὴν δὲν δύναμαι νὰ προσφέρω, παρὰ μόνον μίαν εἰσήγησιν. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δραματίζονται νέας ἀποστολάς ἢ νέους ρόλους διὰ τὰ ἰδρύματα τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας πρέπει νὰ προχωροῦν μετὰ προσοχῆς. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν οἴτινες ἀπαχολούμεθα

μὲ συγκριτικὰς σπουδὰς ἔχομεν διακηρύξει κατὰ καιροὺς ὅτι ἡ ἐξ ὁλοκλήρου μεταφύτευσις συστημάτων ἐκ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην εἶναι ἐπικίνδυνος ἐπιχειρήσις· εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι μία προσπάθεια ἀπραγματοποίητος. Ἄνευ ἀπομακρύνσεως ἐκ τῶν βασικῶν του σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπανειλημμένως ἀνέφερον, τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ ἐπιφορτίζεται μόνον μὲ ἀποστολάς τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἱκανοποιητικῶς.

Ἐπιθυμῶ νὰ τελειώσω τὴν εἰσήγησιν ταύτην συμμεριζόμενος τὰς ἀπόψεις τοῦ φίλου καθηγητοῦ τοῦ Harvard, David Riesman, ὁ ὁποῖος συνεβούλευσε:

«Οἰαδήποτε ζωτικὴ ἀλλαγὴ δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς βάσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς καὶ φοιτητὰς, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον. Μόνον τῶς σκέψεις εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν ἢ νὰ μεταβιβασθοῦν».¹

1. Riesman, David, «Notes on Educational Reform», *The Journal of General Education*, Vol. XXIII, No. 2, pp. 94-95.

Ἔστι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν· τίς δ' ἐστὶν ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. οὐ γὰρ ταῦτα πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν· πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος· ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχῶδης ἢ σκέψις καὶ δῆλον οὐδὲν πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά (πάντα γὰρ εἰληφε ταῦτα κριτὰς τις).